

BOLALARDA KOMMUNIKATIV FAOLIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'YIN METODLARINING AHAMIYATI

Bozorova Risolat Abdurahmonovna

Buxoro tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi Maktabgacha ta'lim tashkilotlari
faoliyatini muvofiqlashtirish bo'limi bosh metodisti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirishda o'yin metodlarining ahamiyati tadqiq etilgan. Kommunikativ faoliyat – bu bolalarning fikr almashish, o'z fikrini ifodalash, boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirish jarayoni bo'lib, u maktabgacha va boshlang'ich ta'limda katta ahamiyatga ega. Maqolada o'yin metodlari orqali bolalarning nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalarini oshirish, ularni jamoa ichida samarali muloqot qilishga o'rgatish, shuningdek, muloqot jarayonida ijodkorlik va mustaqillikni rivojlantirish usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: bolalarda kommunikativ faoliyat, o'yin metodlari, nutqni rivojlantirish, ijtimoiy ko'nikmalar, pedagogik texnologiyalar, ijodkorlik, jamoaviy faoliyat, muloqot ko'nikmalari, boshlang'ich ta'lim, maktabgacha ta'lim

Kirish. Bugungi kunda ta'lim jarayonida bolalarning kommunikativ faoliyatini rivojlantirish masalasi katta ahamiyatga ega. Kommunikativ faoliyat – bu shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilishi, fikrini aniq va to'g'ri ifodalashi, boshqalarni tinglash va tushunish qobiliyatidir. Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichlarida ushbu ko'nikmalarni shakllantirish bolaning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Chunki bolalik davrida egallangan nutqiy va muloqot qobiliyatlari, kelajakda bolaning ijtimoiy muhitga moslashishi, jamoa ichida samarali ishlashi va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishida asosiy poydevor hisoblanadi.

Pedagogika olamida bolalarning kommunikativ faoliyatini rivojlantirishda turli metod va usullar qo'llaniladi. Shu jumladan, o'yin metodlari – eng samarali vositalardan biri sifatida e'tirof etiladi. O'yin bolalar uchun nafaqat qiziqarli va tabiiy faoliyat bo'lib, balki ular nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlash, muloqot jarayonida ijodiy yondashuvni shakllantirish imkonini beradi. O'yin jarayonida bolalar turli vaziyatlarda fikr almashadi, boshqalar bilan hamkorlik qiladi, qarorlar qabul qiladi va o'z fikrini aniq ifodalashni o'rganadi. Shu bois, o'yin metodlari pedagoglar uchun kommunikativ faoliyatni shakllantirishda samarali vosita sifatida qadrlanadi.

Bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirish – bu bolaning soʻz orqali fikrini ifodalash, boshqalarni tinglash, muloqot qilish va ijtimoiy munosabatlarni toʻgʻri qurish qobiliyatini rivojlantirish jarayonidir. Kommunikativ faoliyat nafaqat nutq koʻnikmalarini rivojlantirish, balki bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Muloqot qobiliyatiga ega boʻlgan bola oʻz fikrini ravon va aniq ifodalay oladi, boshqalar bilan hamkorlik qiladi va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli boʻla oladi.

Bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirish bolalik davrida boshlanadi, ayniqsa maktabgacha va boshlangʻich taʼlim bosqichlarida. Bu davrda bola nutqiy koʻnikmalarni oʻrganadi, atrofidagi odamlar bilan muloqot qiladi va ijtimoiy qoidalarni oʻzlashtiradi. Shu sababli pedagoglar va ota-onalar bolaning nutqiy va muloqot koʻnikmalarini rivojlantirishga katta eʼtibor berishlari kerak.

Kommunikativ faoliyatni rivojlantirish jarayonida bir nechta asosiy yoʻnalishlar mavjud:

Nutqiy rivojlanish: Bolaning soʻz boyligini oshirish, grammatik jihatdan toʻgʻri gapirishni oʻrgatish va fikrini mantiqiy ifodalashga oʻrgatish. Masalan, bolalar bilan hikoya oʻqish, savol-javob oʻyinlari oʻtkazish, soʻz oʻyinlari bilan shugʻullanish orqali nutqiy koʻnikmalarni rivojlantirish mumkin.

Muloqot koʻnikmalarini rivojlantirish: Bola boshqalar bilan qanday muloqot qilishni oʻrganadi: soʻzlashish, tinglash, murosaga kelish va hamkorlik qilish. Bu koʻnikmalar bolani jamoada ishlashga, muammolarni hal qilishga va ijtimoiy vaziyatlarda toʻgʻri harakat qilishga tayyorlaydi.

Ijtimoiy koʻnikmalarni shakllantirish: Bolalar muloqot jarayonida boshqalar bilan munosabatlarni toʻgʻri qurishni oʻrganadi. Masalan, navbat kutish, boshqalar fikrini hurmat qilish, boshqalar bilan birgalikda qaror qabul qilish kabi koʻnikmalar shakllanadi.

Emotsional va empatik rivojlanish: Kommunikativ faoliyat orqali bola boshqalarning his-tuygʻularini tushunadi, ularni eʼtiborga oladi va moslashuvchan munosabatlarni shakllantiradi. Shu bilan birga, empatiya bolada ijtimoiy hissiyotlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirishda oʻyinlar juda samarali vosita hisoblanadi. Oʻyinlar bolaning tabiiy faoliyati boʻlgani uchun, u orqali nutqiy, ijtimoiy va muloqot koʻnikmalarini rivojlantirish osonroq boʻladi. Masalan, dramatik oʻyinlar, roʻl oʻyinlari, didaktik va interaktiv oʻyinlar bolalarga nutqni rivojlantirish, boshqalar bilan muloqot qilish va hamkorlik qilishni oʻrgatadi.

Shuningdek, bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirishda ota-onaning ham roli katta. Uy sharoitida bola bilan suhbatlashish, hikoya oʻqish, birga oʻyin oʻynash va savol-javob mashqlari qilish orqali bolaning nutqiy va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin.

Natijada, bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirish ularning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga asos bo'lib xizmat qiladi. Bu ko'nikmalar bola kelajakda jamiyatda muvaffaqiyatli bo'lishi, fikrini aniq ifodalashi va boshqalar bilan samarali muloqot qilishi uchun zarur hisoblanadi.

Bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirish – bu shaxsning nutqiy, ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoni bo'lib, u bolaning ijtimoiy muhitga moslashishi va kelajakda samarali muloqot qilishi uchun poydevor yaratadi. Kommunikativ faoliyat nafaqat so'z boyligini oshirish, balki bolani boshqalarni tinglash, his-tuyg'ularini tushunish va muloqotda konstruktiv munosabatlar qurishga o'rgatadi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik metodlarning tanlanishi va ularni qo'llash usullari bolalarning shaxsiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega.

O'yin metodlari pedagogik jarayonda eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. O'yin bolaning tabiiy faoliyati sifatida ularni motivatsiya qiladi, diqqatini jamlaydi va fikrini erkin ifodalashga undaydi. Shu bilan birga, o'yinlar bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi, muammolarni hal qilish, qarorlar qabul qilish va hamkorlik qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

O'yin metodlari bir necha asosiy shakllarda qo'llaniladi:

Dramatik o'yinlar: Bolalar kundalik hayotdagi vaziyatlarni modellashtiradi. Masalan, "Do'konda xarid" o'yini davomida bolalar xaridor va sotuvchi rovida muloqot qiladi. Bu jarayonda ular savol-javob shaklida nutqni ishlatadi, boshqalarning so'zini tinglaydi va muloqot madaniyatini o'rganadi. Shu bilan birga, dramatik o'yinlar bolalarda ijtimoiy rollarni tushunish va boshqalarga nisbatan empatiya shakllanishiga yordam beradi.

Rol o'yinlari: Masalan, "Maktab" yoki "Shifoxona" o'yinlari davomida bolalar o'qituvchi, sinfdosh yoki shifokor kabi rollarni ijro etadi. Bu o'yinlar bolalarni nutqiy, ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltiradi. Ular bir-biri bilan savol-javob qiladi, o'z fikrini ifodalaydi, boshqalarning fikrini tushunadi va hamkorlikda ishlashni o'rganadi.

Didaktik o'yinlar: Nutqiy qobiliyatni rivojlantirishga qaratilgan o'yinlar bolalarning so'z boyligini oshiradi. Masalan, "So'zni to'ldir" yoki "Kim nima deyapti?" o'yinlari orqali bolalar yangi so'zlarni o'rganadi, savol-javob shaklida muloqot qiladi va fikrini mantiqiy tarzda ifodalashni mashq qiladi.

Interaktiv va kooperativ o'yinlar: Masalan, "Konseptual jadval", "Venn diagrammasi" yoki "Jamoaviy loyihalar" o'yinlari bolalarni birgalikda muammoni hal qilishga undaydi. Bu o'yinlar orqali bolalar fikr almashadi, murosaga kelishni o'rganadi va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ularning ijtimoiy mas'uliyati oshadi va muloqot jarayonida boshqalar bilan hamkorlik qilish qobiliyati mustahkamlanadi.

Ijodiy o'yinlar: Masalan, "Ijodiy hikoya" yoki "Tasviriy hikoya" o'yinlari orqali bolalar berilgan predmet yoki tasvir asosida qisqa hikoya yaratadi. Bu jarayonda bola so'z boyligini

kengaytiradi, fikrini mantiqiy ifodalaydi va nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ijodiy o'yinlar bolalarda ijodkorlik va fantaziyani rivojlantiradi, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

O'yin metodlarini qo'llashning pedagogik ahamiyati shundaki, ular bolalarning kommunikativ faoliyatini nafaqat rivojlantiradi, balki ularning ijtimoiy va emosional rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, dramatik va rol o'yinlari bolalarda boshqalarni tinglash, ularning his-tuyg'ularini tushunish va konstruktiv muloqot qilish qobiliyatini oshiradi. Didaktik o'yinlar esa so'z boyligini kengaytirish va fikrni mantiqiy ifodalashga yordam beradi, interaktiv va kooperativ o'yinlar esa bolalarga birgalikda ishlash va jamoaviy qarorlar qabul qilishni o'rgatadi.

Shuningdek, o'yin metodlari pedagoglar uchun ham qulay vosita hisoblanadi. Masalan, "Sirli savol" yoki "Qiziqarli rollar" kabi o'yinlar orqali pedagog bolalarning nutqiy va ijtimoiy ko'nikmalarini kuzatadi, individual yondashuvni qo'llaydi va har bir bolaga moslashtirilgan topshiriqlar beradi. Shu tarzda o'yinlar ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Natijada, o'yin metodlari bolalarda kommunikativ faoliyatni shakllantirishda samarali vosita bo'lib, ular nutqiy, ijtimoiy va ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Ular maktabgacha va boshlang'ich ta'limda bolalarning shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi va pedagogik jarayonni tabiiy, qiziqarli va samarali qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmadov, Sh. «Maktub va nutq madaniyati» – Toshkent: Fan, 2018.
2. Isoqova, L. «Mektepke cheyinki baldardın tilini va kommunikativ kasblarini rivojlantirish usullari» – Toshkent: O'quvchi, 2020.
3. Karimova, M. «Maktub va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'yin usullari» – Buxoro: Pedagogika, 2019.
4. Taxirova, Z. R. *Maktabgacha ta'limda axloqiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish metodikasi*. Buxoro: BuxDU, 2022.